

Jan Siebelink. *De overkant van de rivier*. Meulenhoff

Op een van de laatste bladzijden van *De overkant van de rivier*, de nieuwe roman van Jan Siebelink, staat iets merkwaardigs. Aan het woord is de verteller, die zich inmiddels als een vertelster heeft ontpopt: een kleindochter die over haar voorouders vertelt. Die voorouders woonden op het platteland; zij heeft in de stad gestudeerd, maar is naar het voorouderlijk huis teruggekeerd en verdedigt nu de plattelanders tegen het stedelijke vooroordeel. Zij gelooft dat „de mensen buiten de stad verschrikkelijk gecompliceerd zijn". Want het gaat om „mensen die altijd op de een of andere manier bezig zijn zichzelf te omschrijven terwijl ze juist zelden veel om zichzelf geven, die zich evenmin veel illusies maken over de gebreken of ondeugden of manies van anderen, die een leven lang min of meer geduldig worden verdragen, waarschijnlijk omdat ze bij voorbaat als onverbiddelijk, als onverbeterlijk worden gezien".

Wat met dat „zichzelf omschrijven" wordt bedoeld, begrijp ik niet, maar de rest is duidelijk als men de roman die er aan voorafgaat heeft gelezen. In deze roman reconstrueert de kleindochter het leven van haar grootmoeder, Hanna Innemee, die zij zelfs geregeld met „jij" aanspreekt; zo gering is blijkbaar in haar ogen de distantie. Hanna is een van die plattelanders die volgens haar zo „verschrikkelijk" gecompliceerd zijn. Dat wil zeggen: zij cijfert zich goeddeels weg voor man en gezin en blijkt heel goed in staat „de gebreken of ondeugden of manies van anderen" geduldig te verdragen.

In de roman zijn dat vooral de gebreken van haar echtgenoot Simon en - later - van haar zoon Erik. De eerste bekeert zich halverwege het boek tot een wel zeer ontoeschietelijke vorm van calvinisme, die hem voorgoed van alle levensvreugde berooft en die hem bovendien handenvol geld kost. De tweede keert zich zodra hij de jaren des ondersheids heeft bereikt tegen zijn vader, mislukt op school en raakt een tijdlang stevig aan de drank, om ten slotte - nauwelijks minder fanatiek dan papa, maar nu wel zonder alcohol - te eindigen bij het spiritisme.

Beter heeft Hanna het getroffen met haar andere zoon, Peter, die het zowel zijn vader als zijn moeder naar de zin probeert te maken, die het tot wetenschappelijk medewerker weet te brengen, die zijn moeder helpt in haar juridische strijd tegen een naburige zeilvereniging, die trouwt en Hanna een kleindochter bezorgt - dezelfde die achteraf haar leven op papier zal proberen te reconstrueren. Peter en zijn vrouw komen om bij een auto-ongeluk en Hanna en haar inwonende zoon Erik nemen de kleindochter onder hun hoede. Echtgenoot Simon is dan al lang en breed overleden.

Deze gebeurtenissen worden beschreven op de laatste honderdzestig bladzijden van de roman. *De overkant van de rivier* bestaat echter uit 360 bladzijden? Wat staat er op de eerste tweehonderd? Siebelink beschrijft er de aanloop tot het huwelijk van Hanna en Simon, Hanna's korte verblijf als kindermisje bij haar rijke oom Wijnand en de eerste - idyllische - jaren van het huwelijk. Samen hebben ze het veerhuis langs de rivier gekocht: Simon is ondanks een vergroeide rug een kundige veerman geworden en Hanna exploiteert een bij het veerhuis behorende theetuin.

De tweehonderd bladzijden landelijke eenvoud en idylle duren lang. Voor de liefhebbers van klassieke streekromans is het misschien smullen geblazen, de overige

lezers moeten stevig doorbijten. Bijvoorbeeld door een passage als de volgende (de „je" in het citaat is Hanna): „Je lachte, alsof het kleine meisje dat je eens was geweest weer te voorschijn was gekomen. Nu had je zin om te zingen, om te schreeuwen, want van de aarde kwam een sterke, rauwe geur. Te veel leven, na die lange winter, in jou. Om je heen. Je duwde Simon omver om uiting te geven aan die gevoelens, de kalkpot viel uit zijn handen, je rende weg, hij kwam je achterna, deed of hij boos was, maar hij was nooit boos, en bij het water bleef je staan, met de rug naar hem toe, hij hield stil achter jou, legde zijn armen om je heen - Simon hield van je, je wist het zeker, hij zou altijd van je houden..."

Ook wat er allemaal groeit en bloeit wordt de lezer niet onthouden: „Ze bukte zich om tijm en peterselie te plukken. In de haverakker plukte ze korenbloemen en klaprozen. Het pad daalde af naar het laagste gedeelte van het land en kwam bij een heldere plas omringd door wilgenbosjes. Bij de oever verdrongen zich dichte plukken riet en dwergwilgen met blaadjes niet groter dan een vingernagel. Een koppel patrijzen vloog op, vlammend rood en groen in de zon. Gele irissen waren voor de tweede keer in bloei gekomen. Een scheefgegroeide zilverpopulier leek op een gebocheld mannetje in een harnas".

Toen ik dit las moest ik uiteraard meteen aan Maarten 't Hart denken, die in zijn proza een zo mogelijk nog grotere kennis van de flora ten toon spreidt. Ook door de naturalistische verteltrant en de aandacht voor het calvinistische sekte-wezen herinnert *De overkant van de rivier* aan zijn werk (ik denk met name aan *De jacobs ladder* en *De steile helling*). Heeft Siebelink 't Hart geïmiteerd? Dat lijkt me weer te veel gezegd: de combinatie van flora en zwarte kousen was per slot van rekening al in zijn eerste verhaal („Witte chrysanten") aanwezig.

Maar dat Siebelink in deze nieuwe roman meer dan ooit op 't Hart is gaan lijken (alleen diens gevoel voor humor ontbreekt nog), valt moeilijk te ontkennen. De gelijkenis wordt vooral in de hand gewerkt door de afwezigheid van de zogenaamde „decadente" trekken die Siebelinks vroegere verhalen over de fijne Veluwse middenstand hun bizarre meerwaarde verleenden. In *De overkant van de rivier* steekt de „decadentie" hoogstens aan het eind de kop op, wanneer er plotseling van travestie en incest sprake blijkt te zijn. Na meer dan driehonderd bladzijden een roman voor het hele gezin te hebben geschreven, is het Siebelink kennelijk even te veel geworden. Een andere reden waarom dit boek met incest moet eindigen, kan ik althans niet bedenken, tenzij een en ander dient te worden gezien als illustratie van de elders aangeprezen familieband.

„Decadent" zou je ook de combinatie van incest en schoonheid kunnen noemen. Het onderhavige geval van incest (waarvan ik geen details zal verklappen om de verrassing intact te laten) is immers „van een schoonheid die niet van deze wereld is, noch van die andere, aan gene zijde, maar van een wereld die niet meer bestaat. Die van voor de zondeval". En zo komen we toch nog in het paradijs terecht, waarnaar Siebelink al het hele boek lang op zoek leek te zijn.

Ondanks rampspoed en calvinisme heeft de reconstructie van het familieverleden in *De overkant van de rivier* iets van een terugkeer naar het verloren paradijs. Een paradijs dat, belichaamd in Hanna, te maken heeft met wat op een van

de eerste bladzijden wordt genoemd: „de aaneenschakeling der dingen". Hoewel van de plattelanders in het boek ergens wordt gezegd dat zij lijden aan een „onnaspeurlijk heimwee", is het duidelijk dat het heimwee van Siebelink en zijn vertelster naar hen is uitgegaan, in het bijzonder naar hun verbondenheid met natuur, kerk en familie.

Helaas ben ik bang dat het paradijs van deze roman zich alleen ten volle zal openen voor die lezers die onder hetzelfde heimwee gebukt gaan en derhalve bereid zijn Siebelinks bloemrijke, maar weinig opwindende stijl voor lief te nemen. Voor hen is Hanna ongetwijfeld ook „verschrikkelijk" gecompliceerd. Voor de anderen (waartoe ik mijzelf moet rekenen) valt het met die gecompliceerdheid wel mee, en wat het paradijs betreft dat wordt aangeboden - dat paradijs is in hun en mijn ogen wat paradijzen meestal zijn voor buitenstaanders: voornamelijk vervelend.

(de Volkskrant, 27-4-1990)